

**Trvale udržitelný
rozvoj a lesní
hospodářství**

0. Definice TUR

- **Trvale udržitelný rozvoj** je takovým způsobem rozvoje lidské společnosti, který uvádí **do souladu** hospodářský a společenský pokrok s plnohodnotným zachováním životního prostředí.
- Mezi hlavní cíle trvale udržitelného rozvoje patří **zachování životního prostředí dalším generacím** v co nejméně pozměněné podobě.

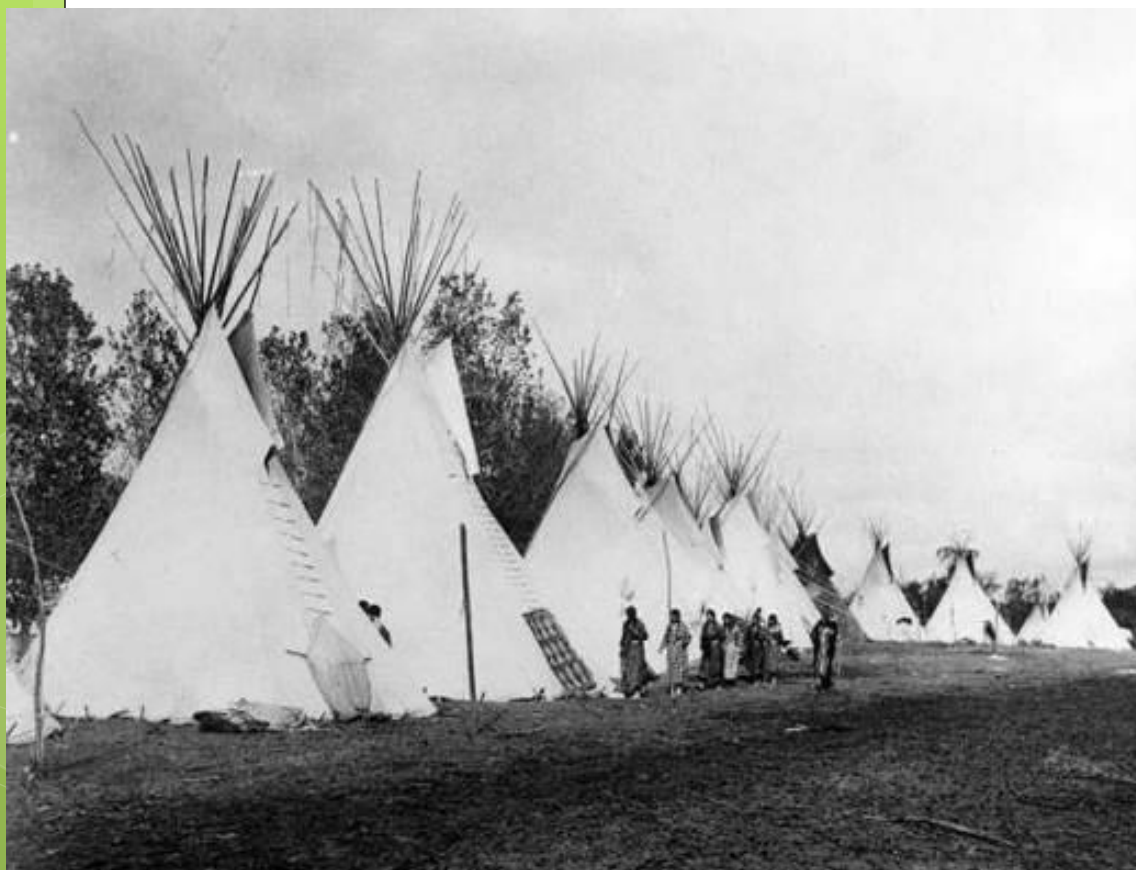
1. Kde se vzal princip trvale udržitelného rozvoje (hospodaření)?

Proč se zabývat ochranou ŽP?

- **Existence živých organismů** podmíněna vztahem k ŽP
- Ekosystémy existují dlouhodobě v **dynamické rovnováze** jen pokud zásahy zvenčí nejsou příliš výrazné
- **Civilizační fáze lidstva**: lovci a sběrači → zemědělci → průmyslová civilizace → ?
- Vztah člověk a ŽP:
  - V. primárně **ekologický** → jsme součástí přírody
  - V. sekundárně **ekonomický** → příroda je pro lidstvo zdrojem surovin, otázkou je, jakým způsobem jsou využívány

- **Adaptabilita** ekosystémů narušena antropogenními vlivy
  - *Adaptabilita = přizpůsobivost*
  - *Antropogenní = způsobený člověkem*
- Současnost: **globalizovaná ekonomika a nadměrné čerpání zdrojů**
- Budoucnost: ?

Zkušenosti K a r-selektivních ekonomik

Příklady trvale (ne)udržitelného čerpání zdrojů

K-selektivní chování = nepřekračování limitů prostředí, které poskytuje zdroje (Indiáni lovili sem tam bizona x osadníci po tisících).

R-selektivní chování = opak, jakoby žádné limity neexistovaly

(Pre)historie mezinárodní ochrany ŽP

- Případ **Trail Smelter 1941** (USA v. CAN)
- Náhrada škody v zemědělství v USA způsobená přeshraničními účinky znečišťování z průmyslového zdroje - emisemi oxidu siřičitého ze soukromé slévárny v Kanadě
- ***„žádný stát není oprávněn využívat nebo povolit využívání svého území způsobem, jakým může dojít ke škodám způsobeným plyny na území jiného státu nebo na majetku či osobách v něm žijících, pokud předmětná činnost má závažné důsledky a je na základě důkazů jasně stanovena.“***

- Případ **Lake Lanoux 1956** (FRA v. ESP)
- Spor o využití jezera v Pyrenejích. Zda Francie smí využívat vodu z tohoto jezera, ležícího na jejím území, k vodním dílům, což se mohlo dotknout množství vody v řece vytékající jezera a dále tekoucí do Španělska
- *„závazkem každého státu je nedovolit vědomě, aby na jeho území byla provozována činnost směřující k porušení práv jiných států“*

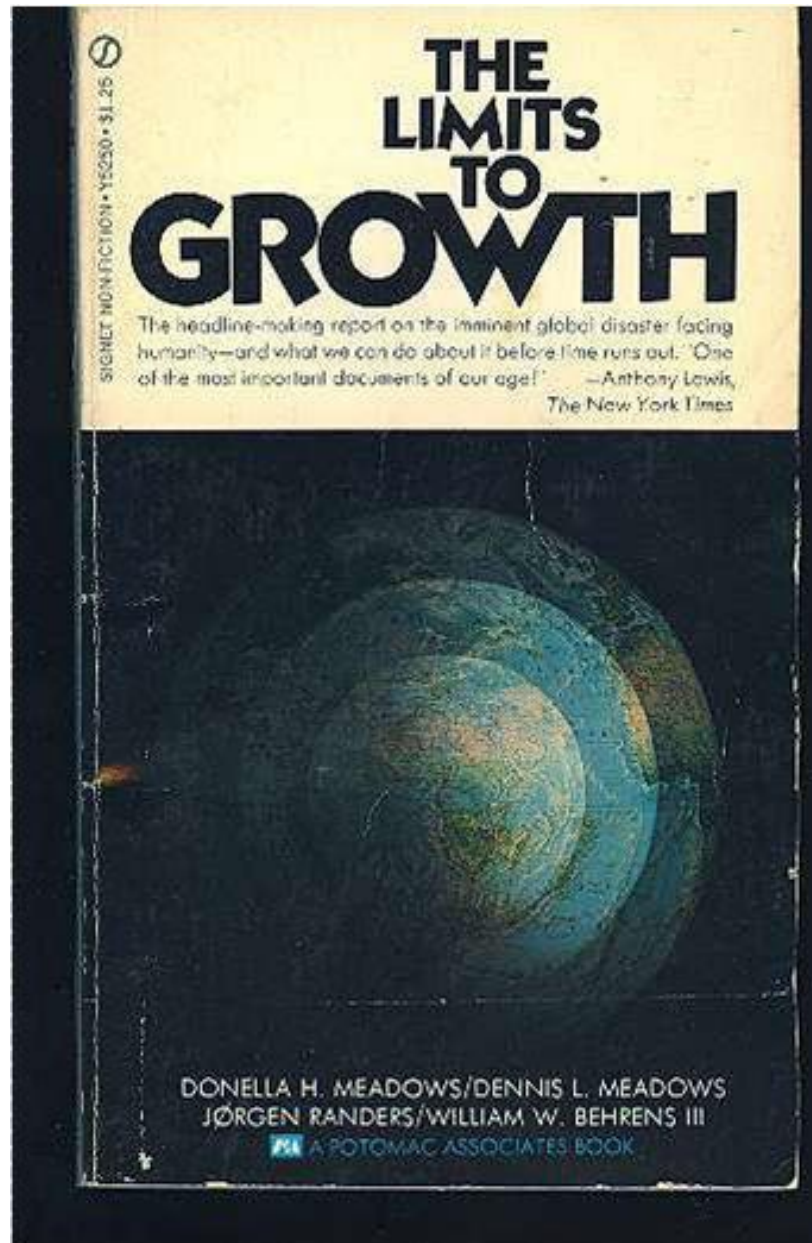
- Mezinárodní arbitráž pro **Gabčíkovo – Nagymaros** – dodnes nedořešený spor o (ne)dostavbu vodního díla na Dunaji z dob Československa

Vývoj ekologické politiky Evropských společenství

- Římské smlouvy (**EHS, EUROATOM**) **1957** – ty to smlouvy představující počátek evropské integrace byly **zcela bez zmínky o ŽP**
- **1968** rezoluce (2398-XXIII) v **OSN** se jednalo o zřetelném zhoršování ŽP – poprvé se jednalo na celosvětové úrovni

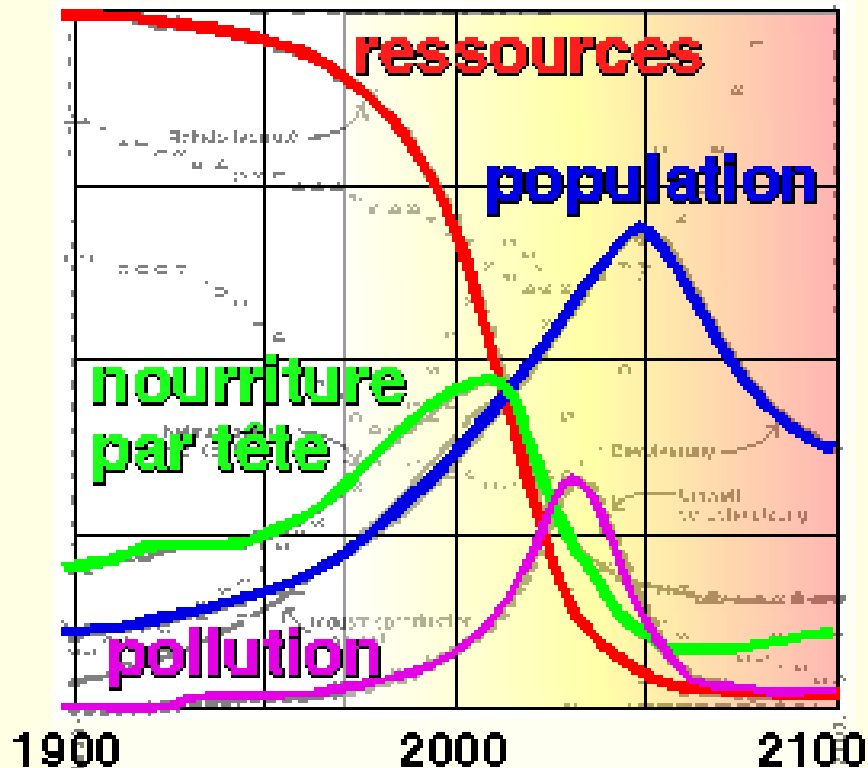
- Situaci ovlivnila známá publikace “**Meze růstu**” ([D.H. Meadows](#) a kol., The Limits to Growth, **1972**)
- Kniha výrazně ovlivnila **atmosféru** tehdejší doby
- Počátek 70. let byl v USA obdobím prosperity, **nulové nebo minimální kontroly dopadů produkce na ŽP**, největší produkce ropy z vlastního území, největší dosavadní produkce freonů, největšího kácení lesů, vysoušení mokřadů ...
- Jednalo se o analýzu světového vývoje v období 1900 - 1970 pomocí **matematického** (počítačového) **modelu WORLD3 – do té doby neobvyklé**

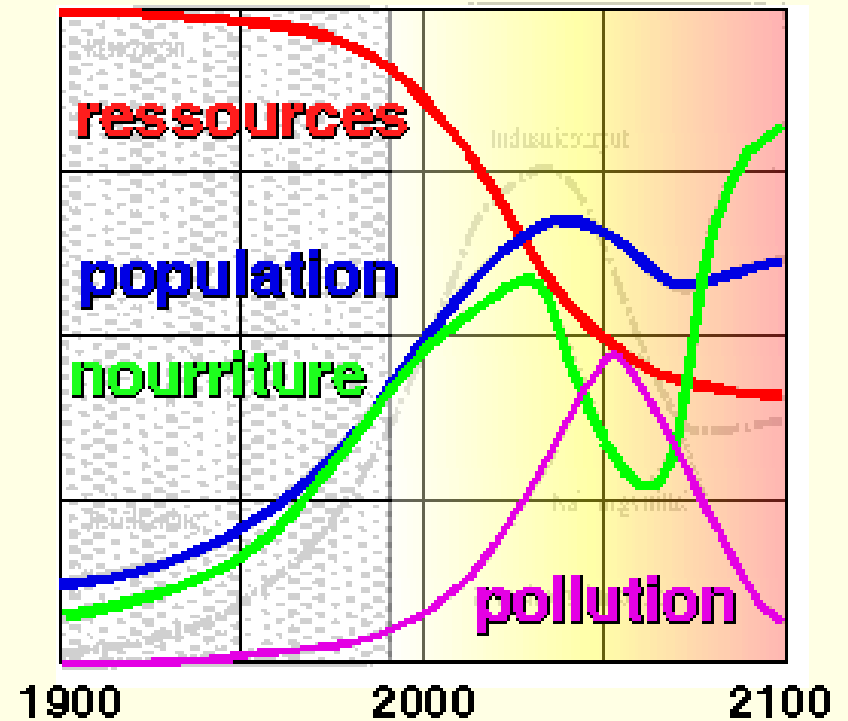
- Zjistili, že vývoj hospodářství měl po celou dobu zhruba stejný **exponenciální charakter** s růstovou mírou okolo 5 % ročně
- Míra znamená zdvojnásobení sledovaných parametrů přibližně každých **15 let**
- **Růstové křivky** produkovaného kapitálu, dopravy, produkce energie, čerpání přírodních zdrojů, znečišťování a jiné devastace prostředí byly po celou dobu **v podstatě souběžné**

Závěr autorů jednoznačný: hospodářský růst je třeba zastavit, jinak neodvratně hrozí katastrofa způsobená vyčerpáním zdrojů a zamořením prostředí

the limits to growth, world model,
“standard run, 1968”

beyond the limits (1992)
“re sources management” after 2015”

Ressources = čerpatelné zdroje
Population = lidská populace
Nourriture = potraviny
Pollution = znečištění

- **Stockholm 1972** první **celosvětová** konference o stavu ŽP: přijata **Stockholmská deklarace** = **základ budoucího mezinárodního práva ŽP**
- V následném dvacetiletí rostl počet států přistupujících k **bilaterálním** a **multilaterálním** úmluvám v oblasti ŽP
  - **UNESCO** – O ochraně světov. kulturního dědictví - multilaterální
  - **CITES** – O mezinár. obchodu s ohroženými druhy - multilaterální
  - O pohyb odpadů přes hranice
  - O využívání hraničních toků a jezer
  - O dálkovém přenosu znečišťujících látek ...

- **Jednotný evropský akt** (Single European Act **1987**) v první významné aktualizaci Římských smluv byla již začleněna kapitola „Životní prostředí“
- **Ochrana ŽP pro Společenství součástí primárního práva!!!**
- **Primární právo EU** = smlouvy EU + dalších úmluvy uzavřené mezi vládami všech členských zemí, odpovídající právní formě smluv. Musí být ratifikovány parlamenty členských států, stejně jako jejich případné změny
- **Sekundární právo EU** = vychází ze smluv EU, vytvářeno a schvalováno podle postupů, stanovených ve smlouvách EU, tedy nařízení, směrnice a rozhodnutí určená členským státům zveřejněná v Úředním věstníku Evropské unie
- **Judikatura EU** = vykonávání její soudní pravomoci, obsahuje rozsudky Evropského soudního dvora apod.

- **„Naše společná budoucnost“ („Our common future“ 1987)** – zpráva, výsledek 5-leté činnosti Komise OSN pro životní prostředí a rozvoj
- Zpráva se stala **hlavním jednacím bodem** světové konference v Rio de Janeiro
- *U nás knižně vydala Academia, 1991*

Gro Harlem Brudtlandová (nar. 1939) – norská politička, dlouholetá předsedkyně vlády. Závěrečná zpráva jí řízené komise z roku 1987 s názvem **“Naše společná budoucnost” (Our Common Future)** obhajovala myšlenku udržitelného rozvoje a podnítila svolání Konference OSN o životním prostředí a rozvoji (UNCED) v Rio de Janeiro v roce 1992.

Zdroj: <http://www.profimedia.cz/>

OUR COMMON FUTURE

THE WORLD COMMISSION
ON ENVIRONMENT
AND DEVELOPMENT

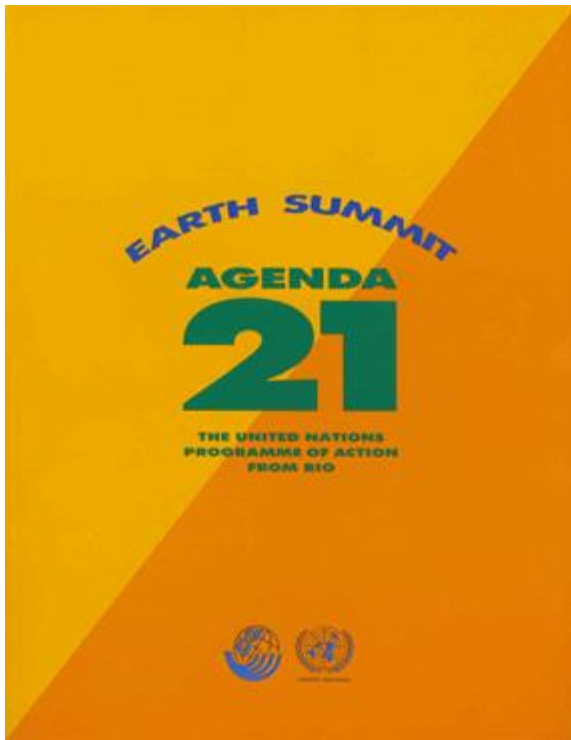

- **Konference Rio de Janeiro (1992)** - 176 zemí, 103 hlav států a předsedů vlád, 30 000 účastníků, 700 nevládních organizací
- Jednání pod vlivem **diametrálních rozdílů** mezi chudými a bohatými zeměmi

- Hlavní výsledky konference v Rio de Janeiro:
  - **Myšlenka TUR přijata** jako **rámec** (political umbrella = „politický deštník“) pro tvorbu mezinárodního práva ŽP
  - Přijata závazná (hard law) **Úmluva o změně klimatu** (*konkretizaci hodnot snížení skleníkových plynů přinesl až Kjótský protokol 1997*)
  - Přijata **Úmluva o biologické rozmanitosti (biodiverzitě)**
- Ze skupiny přijatých „soft law“ dokumentů např. **Principy hospodaření v lesích a Agenda 21**

Terminologická poznámka

- Velký význam v mezinárodním právu životního prostředí má rozlišování na „**hard law**“ a „**soft law**“
- **Závazné** mezinárodněprávní normy = hard law („tvrdé právo“)
- Dokumenty pouze **doporučující**, nejsou právně závazné ani vynutitelné = soft law („měkké právo“)
- Terminologicky korektní termín **environmentální politika Společenství** (Community Environmental Policy)
- „Ekologická politika“ **ustálené spojení** v českém jazyce
- Trvale udržitelný rozvoj = „**sustainable development**“

- Příliš ambiciózní dokument si kladl za **cíl** více, než byli signatáři ochotni a schopni učinit
- Výsledky této iniciativy zůstaly i po r. 2000 neuspokojivé, naopak **v některých ohledech došlo ke zhoršení situace.**

- **Summit o udržitelném rozvoji Johannesburg 2002**
- Přijata Deklarace tisíciletí (**Millennium Declaration**) = 8 cílů, přejatých 189 představiteli zemí během summitu:
  - Vymýtit nejvyšší chudobu a hlad
  - Dosáhnout universálního základního vzdělání
  - Rovnoprávnost pohlaví a delegování více moci ženám
  - Zredukovat dětskou úmrtnost
  - Zlepšit zdraví rodiček
  - Bojovat s HIV/AIDS, malárií ...
  - Zajistit udržitelnost životního prostředí
  - Vyvinout vzájemné globální partnerství států

2. Trvale udržitelný rozvoj a hospodaření v lesích

- Ve středoevropském lesnictví nejde o nic nového
- Více než 250 let je relativně přesně formulován jako **princip trvalosti produkce dřeva**
- Tato nejstarší definice trvalosti zní: „ **Výše těžby dřeva musí být v lesním hospodářství regulována tak, aby na příští generace zůstal aspoň takový podíl, jaký si přisvojuje generace současná**“ (Hartig 1808)

- Počátek **novodobého zájmu** o myšlenky dlouhodobého, harmonického hospodaření se datuje do období po konferenci v Rio de Janeiro
- Roku **1993** proběhla v **Helsinkách 2. ministerská konference o ochraně lesů v Evropě**, která přijala:
  - **Obecné zásady** TUH v lesích Evropy
  - Zásady ochrany **biodiverzity evropských lesů**
  - Pravidla lesnická spolupráce se státy ve stádiu **přechodu na jiný typ ekonomiky** (v té době mimo jiných i ČR)
  - Strategii dlouhodobé **adaptace** evropských lesů na **klimatické změny**

- Na výsledky z helsinské konference navázal vládní materiál Ministerstva zemědělství ČR **„Základní principy státní lesnické politiky“ (1994)**
- Praktické dopady státní lesnické politiky ČR znáte mnohdy z **vlastní zkušenosti**:
  - obnova **geneticky kvalitními** dřevinami
  - vytvoření optimální **struktury lesních porostů** (smíšené porosty, dřeviny odpovídající stanovišti,...)
  - omezení **holých sečí**, příklon k přirozené obnově
  - **dlouhá obnovní doba**
  - **šetrné technologie** (vyvážení dříví, biologicky odbouratelné oleje, nízkotlaké pneumatiky, ...)
  - podpora **mimoprodukčních funkcí lesa**

- Uvedené strategické cíle se podařilo v ČR zahrnout do:
  - Lesního zákona č.289/1995 Sb.
  - Prováděcích vyhlášek k tomuto zákonu
- Dnes jsou tedy nedílnou **součástí lesnického hospodaření** na všech úrovních!

- Zásadní je pro TUH v lesích **§ 46 z. č. 289/1995 Sb.**, kterým jsou umožněny dotace na:
  - ekologické a k přírodě šetrné **technologie**
  - **výchovu** porostů **do 40 let** věku porostu
  - zvyšování podílu **melioračních a zpevňuj. dřevin** (MZD)
  - opatření k obnově lesů **poškozených imisemi**
  - obnovu porostů s **nevhodnou dřevinnou skladbou**
  - zalesnění v **horských** polohách
  - zajištění **mimoprodukčních funkcí** lesa
  - zajištění proti **hmyzím škůdcům**
  - **sdužování vlastníků lesů** malých výměr
  - vyhotovení **lesních hospodářských plánů** (LHP)

- Také **zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny**, zařazuje les mezi **významné krajinné prvky** spolu s rašeliništi, vodními toky, rybníky, jezery a údolními nivami
- Ochrana přírody a krajiny stanoví povinnost zajistit ekologicky vhodné lesní hospodářství. Lze předpokládat, že pojem “**ekologicky vhodné lesní hospodářství**” je **totožný** s pojmem “trvale udržitelné lesní hospodářství”

- Dalšími **konceptními materiály** rozpracovávajícími principy TUR v lesním hospodářství jsou tzv. **Národní lesnické programy**:
  - **Národní lesnický program** (NLP) na období 2003-6
  - **Národní lesnický program** (NLP II) na období 2007-13

Na závěr kapitoly 2

- Předmětem péče lesního hospodáře jsou **lesní ekosystémy**, nikoli jen stromy, které těžíme
- K zajištění **ekologické trvalosti lesa** je nutno zabezpečit **trvalou udržitelnost stanoviště** (biotopu), aby nedocházelo k:
  - ochuzování **mikrobiálního života** v půdě
  - **úniku živin** z ekosystému
  - nevratným **změnám fyzikálních vlastností** lesních půd

3. Kontroverzní otázky kolem trvale udržitelného rozvoje

- Téma trvalé udržitelnosti **navozuje** u přemýšlivého člověka **mnoho významných otázek**:
- *Lze vůbec definovat **potřeby** budoucích generací?*
- *Je silný ekonomický růst slučitelný s potřebami dnešní i budoucí **populace**?*
- *Je TUR (vzhledem k rozdílům mezi bohatými a chudými zeměmi) **vůbec realizovatelný**?*
- *Hodnotíme problém budoucnosti správně - počítáme s reálnými **faktory budoucího vývoje**?*

- Mohou bohaté země chudým tvrdit, že se během svého vývoje musí vydat **odlišnou cestou**, jestliže sami se jí vyhnuli?
- **Je vůbec v našem zájmu starat se o to, co přijde po nás?**

- Bohaté země mají tendenci přikládat větší důležitost tzv. **postmateriálním hodnotám**, které jsou zcela cizí obyvatelům nejchudších států, ale i chudým obyvatelům států bohatých
- *Hladový Afričan nebo promrzlý pražský bezdomovec na postmateriální hodnoty zkrátka z vysoká kašlou*
- Je to logické, pokud **nejsou uspokojeny** nižší (materiální) nároky člověka, zpravidla ho nezajímají vyšší, vznešenější myšlenky.
- Myšlenka trvale udržitelného rozvoje patří (z tohoto pohledu bohužel) právě **do kategorie postmateriálních hodnot**

- Pozn. lidé uznávající **postmateriální** hodnoty, na rozdíl od hodnot **materiálních** (dostatek zboží, ekonomická prosperita, ...), oceňují skutečnosti jako:
  - lidskou pospolitost
  - respektování menšin
  - svobodu projevu
  - možnost osobní seberealizace
  - možnost zasahovat do dění na pracovišti
  - možnost zasahovat do veřejného dění
  - ochrana živých tvorů
  - zdravé ŽP (na kvalitu života)
  - ...

Otázky:

1. Definice TUR
2. Vztah člověka a ŽP
3. Vysvětlete pojem antropogenní vlivy
4. K-selektivní chování (ekonomika)
5. r-selektivní chování (ekonomika)
6. Kdy se objevily první mezinárodní spory týkající se ŽP?
7. Čeho se tyto spory týkaly?
8. Kde a kdy se poprvé jednalo na celosvětové úrovni o zhoršování ŽP?
9. Co víte o knize „Meze růstu“?
10. Stockholmská deklarace – kdy, kde, význam
11. Čím se liší bilaterální a multilaterální smlouva?
12. Význam roku 1987 v historii ochrany ŽP
13. Ve kterém roce se konala světová konference o ŽP v Rio de Janeiro?
14. Hlavní výsledky konference Rio de Janeiro
15. Co znamená slovní spojení „sustainable development“?
16. Vysvětlete – hard/soft law
17. Cíle stanovené Deklarací tisíciletí

17. Helsinská ministerská konference – kdy, přijaté zásady
18. Příklady praktických dopadů státní lesnické politiky v lesnické praxi
19. Na které činnosti je podle § 46 z. č. 289/1995 Sb. (zákona o lesích) možno čerpat dotace?
20. Vyjmenujte koncepční materiály týkající se v oblasti LH principu TUR (*v textu podtrženy, nezaměnit s hypertextovými odkazy*)
21. V čem spočívá ekologická trvalost lesa - definice?
22. Kontroverzní otázky týkající se TUR
23. Materiální hodnoty
24. Postmateriální hodnoty
25. Za jakých okolností se postmateriální hodnoty obtížně prosazují?
26. Zabezpečit trvalou udržitelnost stanoviště (biotopu), znamená počínat si při hospodaření tak, aby nedocházelo k:

Zdroje:

- http://cs.wikipedia.org/wiki/Donella_Meadows
- http://cs.wikipedia.org/wiki/Agenda_21
- [http://www.mzp.cz/osv/edice.nsf/B56F757C1507C286C12570500034BA62/\\$file/obsah.html](http://www.mzp.cz/osv/edice.nsf/B56F757C1507C286C12570500034BA62/$file/obsah.html)
- <http://www.czp.cuni.cz/osoby/Moldan/moldan0.htm>
- http://cs.wikipedia.org/wiki/Trvale_udr%C5%BEiteln%C3%BD_rozvoj
- http://cs.wikipedia.org/wiki/P%C5%99irozen%C3%A9_pr%C3%A1vo
- <http://cozp.cuni.cz/COZP-39.html>
- http://cs.wikipedia.org/wiki/Evropsk%C3%A9_pr%C3%A1vo
- <http://www.epravo.cz>
- <http://www-geol.unine.ch/cours/geol/ressources.htm>
- <http://wmmbb.wordpress.com/2006/10/>
- <http://www.worldcentric.org/stateworld/images/consum1.gif>
- Lesnická práce č. 6/2003
- Damohorský, M. a kolektiv. Právo životního prostředí. Praha 2003